

AKADEMIA OBRONY NARODOWEJ

AON wewn. 4766/95

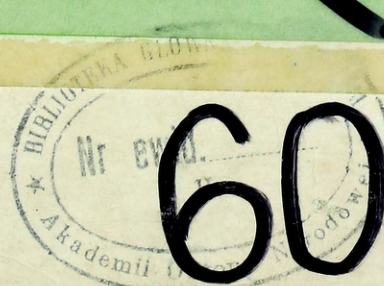
Plk dr hab. Jerzy ZIELIŃSKI

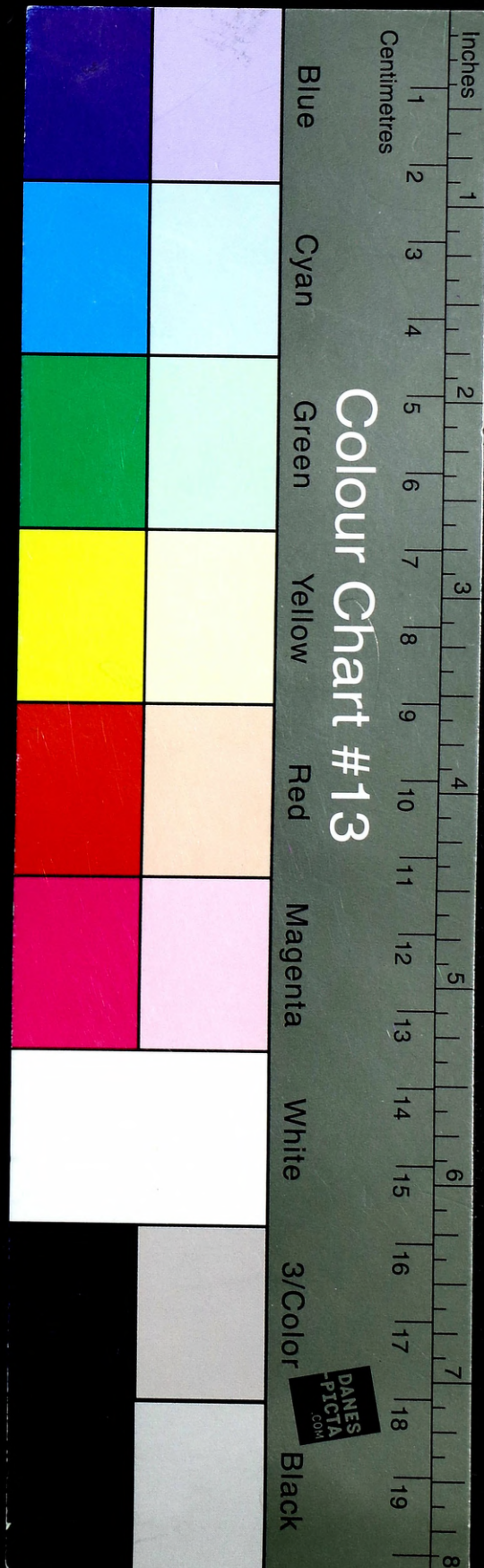
PRZYGOTOWANIE I PROWADZENIE OPERACJI OBRONNEJ

Studium operacyjne

~~Biblioteka Główna
Akademii Obrony Narodowej
512979
05-002979-045-0~~

WARSZAWA

60523 1995

AKADEMIA OBRONY NARODOWEJ

WYDZIAŁ WOJSK LĄDOWYCH

AON wewn. 4766/95

Płk dr hab. Jerzy Zieliński

PRZYGOTOWANIE I PROWADZENIE OPERACJI OBRONNEJ

Studium operacyjne

WARSZAWA

1995

SPIS TRESCI

WSTĘP.....	5
1. ISTOTA I PODSTAWOWE ZAŁOŻENIA OPERACJI OBRONNEJ.....	7
1.1. Uwagi wstępne.....	7
1.2. Charakterystyka lądowej operacji obronnej.....	11
1.3. Rodzaje operacji obronnych.....	13
2. SYSTEM OPERACJI OBRONNEJ.....	18
2.1. Ugrupowanie operacyjne.....	18
2.2. System rażenia ogniowego operacji obronnej.....	22
2.3. System informacyjny operacji obronnej.....	27
2.4. System wsparcia i zabezpieczenia operacji obronnej.....	29
2.5. Infrastruktura operacyjna obszaru operacji obronnej.....	34
3. PROWADZENIE OPERACJI OBRONNEJ.....	39
ZAKOŃCZENIE.....	46
BIBLIOGRAFIA.....	47
ZAŁĄCZNIKI.....	49

WSTĘP

Zmiany, jakie w ostatnich latach nastąpiły w podstawowych uwarunkowaniach naszej obronności, pociągają za sobą konieczność nowego spojrzenia na całą naszą sztukę wojenną, w tym zwłaszcza na strategię i sztukę operacyjną.

Zgodnie z założeniami naszej strategii obronnej, przewiduje się prowadzenie obrony w wymiarze strategicznym (całością sił) lub operacyjnym (częścią sił) wykonując działania osłonowe, obronne, obronno-opóźniające oraz działania nieregularne. Rodzaj i skala działań zależą przede wszystkim od charakteru i skali agresji przeciwnika.

W odparciu agresji przeciwnika podstawową rolę spełniać będzie **lądowa operacja obronna**, w której główny ciężar spoczywał będzie na wojskach lądowych. Będą one realizowały zasadnicze zadania obronne i uderzeniowe na decydujących kierunkach i obszarach działań bojowych. Trzonem wojsk lądowych są **wojska operacyjne**, których główne zadanie polega na odparciu lądowo-powietrznych uderzeń agresora aktywnymi działaniami obronnymi we współdziałaniu z pozostałymi rodzajami sił zbrojnych.

Jest to zatem koncepcja obrony konwencjonalnej realizowanej przez wszystkie rodzaje sił zbrojnych w pełnej ich synchronizacji i integracji. Koncepcja ta zakłada obronno-zaczepty charakter operacji, wyrażający się w oporze w celu załamania natarcia przeciwnika, a następnie - wyparciu

go z zajętego terytorium.

Drugą istotną cechą charakterystyczną współczesnych operacji obronnych, będzie wymiar lądowo-powietrzny. Ścisłe współdziałanie między wszystkimi rodzajami sił zbrojnych, oparte na szeroko stosowanym manewrze, powinno zapewnić dynamiczny charakter walki obronnej, zarówno na lądzie jak i w powietrzu.

1. ISTOTA I PODSTAWOWE ZAŁOŻENIA OPERACJI OBRONNEJ

1.1. UWAGI WSTĘPNE

Ocen i omówień, jakie należały

Zmiany uwarunkowań naszej obronności spowodowały potrzebę reorientacji dotychczasowych poglądów na przygotowanie i prowadzenie operacji obronnych. Dotychczasowe ich rozumienie jako części składowej operacji zaczepnej, musi odejść do lamusa historii. Obecnie, zgodnie ze strategią obrony militarnej użycie sił zbrojnych RP może być w formie:

- strategicznej operacji obronnej;
- strategicznej operacji zaczepnej (przeciwnatrcie);
- działań systematycznych rodzajów SZ.¹

Podstawową i najwyższą formą użycia sił zbrojnych jest strategiczna operacja obronna, która w zależności od charakteru i skali zagrożenia militarnego może być prowadzona poprzez działania osłonowe, obronne, obronno-opóźniające, obronno-zaczepne lub działania nieregularne. Podstawowym celem tej operacji będzie odparcie agresji zbrojnej oraz niedopuszczenie do utraty terytorium kraju.

Ponieważ strategiczna operacja obronna integruje wysiłek wszystkich rodzajów sił zbrojnych oraz ogniw pozamilitarnych to w jej ramach można wyróżnić (załącznik 1):

---

¹ Wróblewski R. - Przygotowanie i prowadzenie strategicznej operacji obronnej, AON, 1995, s. 11.

- lądową operację obronną;
- powietrzną operację obronną;
- morską operację obronną;
- działania nieregularne.²

Lądowa operacja obronna mieć będzie na celu załamanie natarcia lądowych zgrupowań przeciwnika i utrzymanie obszaru kraju. Składać się będzie na nią zespół działań taktycznych, bitew i operacji korpuśnych prowadzonych na lądzie i w powietrzu według jednego zamiaru. Istotą lądowej operacji obronnej będzie utrzymywanie określonego obszaru i rozbijanie zgrupowań przeciwnika, a w przypadku włamania się - odzyskanie utraconego obszaru.

Z tak sformułowanego celu i istoty lądowej operacji obronnej wynikają dwa zasadnicze wnioski:

1. podstawowym sposobem realizacji celu tej operacji jest utrzymywanie określonego obszaru;
2. w przypadku utracenia obszaru obrony należy go odzyskać poprzez wykonanie zwrotów zaczepnych.

Ponieważ na lądową operację obronną składają się operacje korpuśne, to i one powinny mieć taki sam charakter, a więc powinny opierać się na oporze i zwrotach zaczepnych.

Decydujący wpływ na przebieg lądowej operacji obronnej wywierać będzie charakter agresji przeciwnika,

---

² Biuletyn Informacyjny nr 1(159) Sztab Generalny, 1994.

sposób rozpoczęcia przez niego wojny i przejścia do działań zaczepnych. W związku z tym można założyć rozpoczęcie wojny od uzyskania przez przeciwnika zaskoczenia w skali operacyjnej lub strategicznej. Ponadto agresja może mieć charakter lokalnego konfliktu zbrojnego lub wojny totalnej.

W zależności więc od tych czynników zmieniać się będą warunki przejścia i prowadzenia lądowej operacji obronnej. Jeżeli agresja przeciwnika będzie miała charakter wojny totalnej (na szeroką skalę), wówczas prowadzona będzie strategiczna operacja obronna; gdy będzie to konflikt graniczny, wówczas - operacja obronno-zaczepna.

W obu rodzajach operacji główny ciężar działań obronnych będzie spoczywał na **wojskach lądowych**. Będą one realizowały zasadnicze zadania obronne i uderzeniowe na decydujących kierunkach i obszarach zbrojnych działań wojennych. Trzonem wojsk lądowych są wojska operacyjne, przeznaczone do prowadzenia zbrojnych działań w celu odparcia agresji przeciwnika. Swoje zadania wykonują ściśle we współdziałaniu z wojskami obrony terytorialnej i układem pozamilitarnym.

Ponieważ istotną rolę w operacji obronnej spełniają **wojska obrony terytorialnej**, stanowiące część wojsk lądowych, zasadne jest wskazanie ich podstawowych zadań. Należą do nich:

1. tworzenie warunków do mobilizacyjnego i operacyjnego rozwinięcia sił zbrojnych;

2. wsparcie wojsk operacyjnych w realizacji zadań obronnych;

3. walka z desantami powietrznymi i grupami dywersyjnymi przeciwnika;

4. ochrona i obrona różnych obiektów na obszarze kraju.³

Wojska lądowe stanowiące główny i najbardziej liczebny rodzaj Sił Zbrojnych, są zorganizowane w cztery okręgi wojskowe. Każdy z nich przeznaczony jest do organizowania i prowadzenia operacji obronnych w ramach swojej strefy odpowiedzialności. W przypadku agresji na obszar któregoś z okręgów wojskowych, pozostałe nie odpierające agresji, wydzielają ze swego składu określone związki operacyjne i taktyczne do wsparcia walki zbrojnej na zagrożonych kierunkach.

Przedmiotem rozważań w niniejszym studium jest operacja obronna jednego lub więcej okręgów wojskowych, prowadzona w ramach lądowej operacji obronnej. Planowanie i organizowanie takiej operacji jest właściwością dowództwa i sztabu Okręgu Wojskowego. Istotny problem jednak pojawia się wówczas, gdy trzeba zaplanować i przeprowadzić lądową operację obronną, w której uczestniczą dwa i więcej korpusów. Zasadny zatem jest w tym miejscu wniosek o potrzebie utworzenia organu dowodzenia, którego głównym zadaniem byłoby

---

³ Biuletyn Informacyjny, wyd. wyd., s. 9.

przygotowanie lądowej operacji obronnej i kierowanie jej prowadzeniem.

1.2. CHARAKTERYSTYKA LĄDOWEJ OPERACJI OBRONNEJ

Skuteczne przeciwstawienie się ewentualnej agresji lądowo-powietrznej wymaga skoordynowanych działań wojsk lądowych z lotnictwem, a na kierunkach nadmorskich - z Marynarką Wojenną.

Wojska lądowe muszą być wsparte lotnictwem i osłaniane z powietrza przez OP, bowiem w przeciwnym razie utracą bardzo szybko zdolność bojową, zdolność do prowadzenia skutecznej obrony. Z tego też względu operacja obronna ma charakter operacji lądowo-powietrznej, gdyż jej cele są osiąganane wspólnym wysiłkiem wszystkich rodzajów sił zbrojnych.

Drugim istotnym założeniem operacji obronnej jest to, że powinna być oparta na prowadzeniu obrony na zawczasu przygotowanych rubieżach (rejonach, obszarach) z dążeniem do możliwie szybkiego załamania agresji. Wskazuje to na potrzebę odpowiedniego przygotowania obronnego terytorium. Do ważniejszych przedsięwzięć w tym zakresie powinno należeć: wykonanie stałych ukryć dla stanowisk dowodzenia oraz dla środków walki w rejonach koncentracji i na planowanych rubieżach obronnych, stworzenie gotowego do uruchomienia systemu zapór inżynieryjnych w obszarach przygranicznych, a także przygotowanie do obrony miast na zagrożonych

kierunkach. Jednocześnie jednak należy posiadać wysoce mobilne odwody operacyjne, zdolne do prowadzenia samodzielnych działań operacyjnych.

Manewrowość, stanowiąca jedną z podstawowych zasad prowadzenia lądowej operacji obronnej, powinna wyrażać się także w umiejętności dokonywania szybkich manewrów wojsk i środków walki z kierunków nieatakowanych i obsadzenia nimi rubieży obronnych lub wykonania przeciwuderzeń. Takie działanie zapewni utrzymanie inicjatywy ogniowej, woli walki i utrzymania ważnych obszarów, a ponadto zapewni przenoszenie punktu ciężkości walki obronnej na zagrożone kierunki.

Lądowa operacja obronna może obejmować następujące formy działań operacyjnych wojsk lądowych:

- pierwsze operacje obronne okręgów wojskowych (korpusów) I rzutu strategicznego;
- operacja odwrotowe okręgów wojskowych (korpusów);
- kolejne operacje obronne Okręgu Wojskowego (korpusu);
- działania nieregularne na terenach zajętych przez przeciwnika;
- przeciwuderzenie strategiczne;
- systematyczne działania sił obrony terytorialnej w głębi kraju.

Reasumując, należy uznać, że lądowa operacja obronna powinna charakteryzować się:

1. trwałością utrzymania rubieży, obiektów mających znaczenie operacyjne i strategiczne;
2. powiązaniem trwałości obrony określonych obszarów i rubieży z dążeniem do wykonania na określonych kierunkach przeciwuderzeń;
3. prowadzeniem działań w wymiarze lądowo-powietrznym zapewniającym efektywne wykorzystanie manewrowych środków walki;
4. manewrowością użycia środków ogniowych zapewniających stałe dezorganizowanie i opóźnianie natarcia przeciwnika;
5. efektywnym użyciem sił i środków WRE przez cały czas prowadzenie operacji;
6. synchronizacji efektów użycia wszystkich sił i środków biorących udział w operacji.

1.3. RODZAJE OPERACJI OBRONNYCH

Operacja obronna związku operacyjnego (korpusu, okręgu wojskowego) może być częścią strategicznej operacji obronnej lub obronno-zaczepeknej. Niekiedy też może być prowadzona samodzielnie między innymi w początkowej fazie likwidacji lokalnego konfliktu zbrojnego oraz w ramach przeciwnatarcia do osłony głównego zgrupowania strategicznego.

Związek operacyjny może przechodzić do operacji obronnej w okresie zagrożenia wojennego lub w toku prowadzenia działań wojennych. W tym drugim przypadku przechodzenie do obrony może odbywać się w styczności lub bez styczności z przeciwnikiem.

Przechodzenie do obrony w warunkach bezpośredniej styczności z przeciwnikiem będzie miało najczęściej miejsce w początkowej fazie działań wojennych i po pomyślnie wykonanym zwrocie zaczepnym. Możliwe, że taki przypadek zaistnieje też w trakcie rozwijania przeciwuderzenia lub przeciwnatarcia zgrupowania strategicznego w celu odparcia zwrotów zaczepnych przeciwnika. Tego rodzaju przechodzenie do operacji obronnej nastąpi również w końcowej fazie odwrotu związku operacyjnego. Wynik niepomyślnie rozegranej bitwy spotkaniowej może być również powodem przejścia do operacji obronnej w bezpośredniej styczności z przeciwnikiem.

Rodzaj operacji obronnej zależy w dużej mierze od celu operacji obronnej. Określa go Naczelny Wódz w zależności od ogólnej koncepcji obrony państwa i warunków rozpoczęcia wojny. Wiąże się on ściśle także z miejscem związku operacyjnego w ugrupowaniu strategicznym. Odpowiednio do tego, celem operacji obronnej może być:

- w wymiarze rzeczowym - zadanie przeciwnikowi takich strat, które uniemożliwią mu kontynuowanie operacji zaczepnej i stworzenie warunków do ostatecznego rozbicia go;

- w wymiarze przestrzennym - utrzymanie jak największej części bronionego terytorium, nie dopuszczenie do utraty szczególnie ważnych rubieży i obiektów, zapewniając jednocześnie warunki do odzyskania utraconego obszaru;

- w wymiarze czasowym - zyskanie czasu niezbędnego na mobilizacyjne i operacyjne rozwinięcie pozostałych sił w głębi kraju i ich przegrupowanie w rejon działań wojennych.

Odpowiednio do celu operacji obronnej i warunków jej prowadzenia możemy wyróżnić dwa rodzaje operacji (załącznik 2):

- stała (pozycyjna);
- manewrowa (ruchowa).

Charakteryzując wymienione wyżej operacje należy stwierdzić, że istotna różnica między nimi polega na koncepcji rozbicia przeciwnika i stosownie do tego, skupieniu głównego wysiłku obrony.

Istotną właściwością operacji stałej jest to, że załamanie natarcia przeciwnika zamierza osiągnąć się w taktycznej strefie obrony, poprzez trwałe utrzymywanie ważnych rejonów i obiektów przez wojska pierwszego rzutu operacyjnego. W przypadku włamania przeciwnika w głąb obrony - rozbić go i odtworzyć poprzednie położenie w wyniku wykonanego przeciwuderzenia.

Operacja obronna przebiegać będzie w dwóch fazach:

1. bitwa obronna na pierwszym (głównym) pasie obrony;

2. przeciwuderzenie lub bitwa obronna na drugim pasie obrony.

Operacja manewrowa różni się tym od poprzedniej, że skupienie głównego wysiłku obrony jest na operacyjnej rubieży obrony. Natomiast działania w taktycznej strefie mają na celu rozpoznanie kierunku głównego uderzenia przeciwnika i dezorganizowanie jego podejścia i rozwinięcia.

Operacja ta przebiegać będzie w trzech fazach:

1. działania opóźniające w taktycznej strefie prowadzone przez wydzielone siły wojsk lądowych, obrony terytorialnej, straży granicznej i inne;
2. obrona na operacyjnej rubieży obrony;
3. zwroty zaczepne w celu rozbicia nacierającego przeciwnika.

Wybór określonego rodzaju operacji zależeć będzie przede wszystkim od tego, czy przeciwnikowi uda się uzyskać zaskoczenie.

Jeżeli przeciwnik rozpocznie agresję z zaskoczenia, bez uprzedniej koncentracji znacznych sił do operacji zaczepnej, wówczas wskazane jest prowadzenie operacji manewrowej. Natomiast, gdy zdążymy przed rozpoczęciem agresji dokonać mobilizacyjnego i operacyjnego rozwinięcia oraz zająć wyznaczone obszary do obrony, wówczas wskazane jest prowadzenie operacji stałej.

Oczywiście, tak w jednym jak i drugim rodzaju operacji obronnej, istotą działań jest obrona, a więc

działanie polegające na połączeniu oporu z ogniem w celu rozbicia nacierającego przeciwnika. Różnica między nimi tkwi w sposobie osiągnięcia celu operacji.

Cel operacji obronnej osiąga się w rezultacie wykonania szeregu zadań, takich jak:

- odparcie zmasowanych nalotów lotnictwa przeciwnika i uderzeń wojsk raketowych i artylerii;
- ogniowe porażenie przeciwnika na podejściach do obszaru obrony;
- odparcie nacierających zgrupowań wojsk, uderzeń samolotów i śmigłowców bojowych, rozbicie desantów przeciwnika, utrzymanie ważnych rejonów, obiektów oraz rubieży terenowych i uniemożliwienie przeciwnikowi przełamania taktycznej strefy obrony;
- wykonanie przeciwuderzenia w celu rozbicia zgrupowań przeciwnika, które wdarły się w głąb ugrupowania operacyjnego i stworzenie dogodnych warunków przejścia do przeciwnatarcia;
- utrzymanie operacyjnej rubieży, stworzenia warunków wykonania przeciwnatarcia i wzięcia w nim udziału.

2. SYSTEM OPERACJI OBRONNEJ

Realizacja zadań operacyjnych ukierunkowanych na osiągnięcie celu operacji wymaga skoordynowania wszystkich uczestników w jeden spójny system operacji. Należy go rozumieć jako skoordynowany wewnętrznie i wzajemnie powiązany zbiór sił i działań obronnych zapewniający osiągnięcie celu operacji w sposób zgodny z zamiarem dowódcy i przy jak najmniejszych stratach.⁴

Obejmuje on: (załącznik 3)

- ugrupowanie operacyjne;
- system rażenia ogniowego;
- system informacyjny;
- system wsparcia i zabezpieczenia;
- infrastrukturę operacyjną obszaru obrony.

2.1. UGRUPOWANIE OPERACYJNE

Ugrupowanie operacyjne to siły i środki związku operacyjnego podzielone, zgrupowane i odpowiednio rozmieszczone w obszarze obrony zgodnie z zamiarem prowadzenia operacji. Podział na elementy ugrupowania i ich rozmieszczenie wynikają z potrzeb związanych z prowadzeniem

---

⁴ Koziej S. - Teoria sztuki wojennej, Warszawa, 1993, s. 109 i dalsze; Wróblewski R. - Przygotowanie..., wyd. cyt. s. 77.

operacji obronnej, rodzaju tej operacji oraz wielkości obszaru obrony. Odpowiednio do tego tworzy się pierwszy i drugi rzut operacyjny lub odwód oraz zgrupowania rodzajów wojsk, odwody przeciwpancerne i oddziały zaporowe oraz jednostki wsparcia logistycznego. Ponadto w zależności od sytuacji mogą być organizowane: operacyjne oddziały wydzielone, desanty powietrzne i oddziały desantowo-szturmowe.

Należy podkreślić, że w każdym wypadku ugrupowanie powinno zapewniać optymalne warunki prowadzenia bitwy z pełnym wykorzystaniem możliwości bojowych wojsk oraz właściwości terenu, jak również możliwości wykonania zdecydowanych kontrataków i przeciwuderzeń.

Skład, zadania i rozmieszczenie elementów ugrupowania operacyjnego wynikają z potrzeb związanych z prowadzeniem operacji obronnej, rodzaju tej operacji oraz wielkości obszaru obrony.

Pierwszy rzut operacyjny jest przeznaczony do odparcia natarcia przeciwnika, porażenia nacierających zgrupowań jego wojsk w taktycznej strefie obrony i stworzenia warunków do całkowitego ich rozbicia, zwłaszcza w wyniku wykonania przeciwuderzenia. Z tego rzutu mogą być wydzielone oddziały do prowadzenia działań w pasie przesłaniania.

Do pierwszego rzutu operacyjnego w obronie pozycyjnej wydziela się zazwyczaj większość sił związku operacyjnego i obsadzają one pierwszy pas obrony.

Drugi rzut operacyjny jest przeznaczony do wykonania przeciwuderzenia, rozbicia zgrupowań uderzeniowych przeciwnika włamujących się w obronę, utrzymania operacyjnej rubieży obrony. Rzut ten zazwyczaj rozmieszcza się w rejonach ześrodkowania za operacyjną rubieżą, którą przygotowuje do obrony. Czołowe oddziały zajmujące obronę na rubieży operacyjnej mogą obsadzać również rubież pośrednią. Drugiemu rzutowi wyznacza się 1-2 kierunki przeciwuderzenia i na każdym z nich główną oraz zapasową rubież rozwinięcia. Ponadto określa się rejonu odpowiedzialności zwalczania desantów powietrznych (a na kierunku nadmorskim - morskich).

Odwód ogólnowojskowy tworzy się w sytuacji, gdy związek operacyjny przyjmuje ugrupowanie jednorzutowe. Ma on wykonywać zadania wynikłe w trakcie operacji, wcześniej nieprzewidziane oraz umacniać lub zamieniać oddziały związków taktycznych pierwszego rzutu w razie utraty przez nie zdolności bojowej.

Na poszczególnych kierunkach lub do wykonania określonych zadań w toku operacji obronnej tworzy się funkcjonalne elementy ugrupowania operacyjnego w postaci zgrupowań operacyjnych. Mogą to być:

- zgrupowanie wojsk broniących się w obszarze głównego wysiłku, tj. na kierunku głównego uderzenia przeciwnika;
- zgrupowanie wojsk przeznaczonych do wykonania przeciwuderzenia;

- zgrupowanie przeciwdesantowe;
- zgrupowanie osłonowo-opóźniające;
- zgrupowanie rodzajów wojsk i sił wsparcia logistycznego.

Ugrupowanie operacyjne tworzy się odpowiednio do celu operacji obronnej i przewidywanego sposobu jej prowadzenia oraz sytuacji, w jakiej związek operacyjny przechodzi do obrony albo jaka może nastąpić w bliższym i dalszym okresie bitwy obronnej.

Ugrupowanie powinno zapewniać:

- pomyślne prowadzenie bitwy obronnej w różnych warunkach operacyjnych;
- racjonalne wykorzystanie właściwości obronnych terenu;
- zadanie maksymalnych strat przeciwnikowi przed przednim skrajem i wzrastające przeciwdziałanie w toku operacji obronnej;
- koncentrację wysiłków wojsk i ognia w celu odparcia natarcia przeciwnika na każdym z zagrożonych kierunków;
- wykonanie zdecydowanych kontrataków i przeciwuderzeń w celu rozbicia włamującego się przeciwnika i odtworzenie położenia zajmowanego przed rozpoczęciem obrony;
- stworzenie dogodnych warunków do wykonania przeciwuderzenia strategicznego lub przejścia do przeciwnatarcia;

- zapewnienie warunków do ochrony wojsk przed ogniem broni precyzyjnej oraz zachowania ciągłości dowodzenia i współdziałania.

2.2. SYSTEM RAZENIA OGNIOWEGO OPERACJI OBRONNEJ

Istotą tego systemu jest uzgodnione jednoczesne lub kolejne oddziaływanie środkami ogniowymi realizowane przez wszystkie siły biorące udział w lądowej operacji obronnej.⁵

Rażenie ogniowe powinno być zsynchronizowane z obezwładnianiem radioelektronicznym obiektów przeciwnika w celu uzyskania efekty synergicznego.

System rażenia ogniowego operacji obronnej obejmuje: (załącznik 4)

- uderzenie lotnictwa wspierającego związek operacyjny;
- uderzenia lotnictwa wojsk lądowych;
- uderzenia raketowe i ogniowe WRiA;
- ogień wojsk DPL;
- ogień wojsk zmechanizowanych i pancernych (BWP, TO, czołgów i broni strzeleckiej);
- użycie inżynieryjnych środków rażenia.

Rażenie ogniowe w operacji organizowane jest przez dowódców wszystkich szczebli dowodzenia, ma w związku z tym

---

⁵ Wróblewski R. - Przygotowanie..., wyd. cyt., s. 78.

wymiar bezpośredni i pośredni.

Bezpośredni - dotyczy środków będących organicznie w składzie podległych wojsk; pośredni - przyjmuje postać wsparcia ogniowego tj. ognia wykonywanego przez wydzielone siły na korzyść jednostek wykonujących główne zadania w operacji.

Wsparcie ogniowe wojsk może być:⁶

- bezpośrednio (artyleria lufowa, artyleria ppanc, śmigłowce uzbrojone, miotacze ognia, min);

- ogólne (lotnictwo, rakiety, artyleria).

Lotnictwo wspierające związek operacyjny wykonuje zadania według planu Naczelnego Wodza, stąd wyniki jego użycia wpływają pośrednio na zamiar operacji. Realizują one zadania ogniowe w głębi ugrupowania operacyjnego przeciwnika i w najważniejszych okresach operacji.

Niekiedy związek operacyjny może być wzmocniony określonym wysiłkiem lotnictwa myśliwsko-bombowego. Wówczas o czasie i miejscu wykorzystania tego wysiłku decyduje dowódca związku operacyjnego.

Z uderzeniami lotnictwa wsparcia powinny być skoordynowane **uderzenia lotnictwa wojsk lądowych**, wykonującego zadania w strefie taktycznej, a więc na głębokość do około 20 km od przedniego skraju obrony. Głównym zadaniem tego lotnictwa będzie niszczenie pierwszorzutowych pododdziałów czołgów i piechoty przeciwnika rozwijających się

---

⁶ Tomaszewski A. - Teoretyczne podstawy wsparcia ogniowego wojsk w działaniach bojowych, AON, 1994, s. 28 i dalsze.

do natarcia. Z tego też względu zasadne jest scentralizowane użycie śmigłowców uzbrojonych na wybranych kierunkach. Pozwoli to w znacznym stopniu obniżyć potencjał bojowy nacierającego przeciwnika.

Ogień wojsk raketowych i artylerii w operacji obronnej stanowi powiązanie uderzeń raketowych i ognia wszystkich środków artyleryjskich zapewniających dezorganizację oraz wzbronienie podejścia głównych zgrupowań przeciwnika oraz jego niszczenie w głębi obrony. Taki ogień znacznie obniża gwałtowność uderzeń nacierającego, uniemożliwia pełne wykorzystanie przez przeciwnika jego możliwości w rozwijaniu natarcia. Daje jednocześnie obrońcy możliwość przejmowania inicjatywy na wybranych kierunkach oraz chroni jego wojska i obiekty przed nadmiernymi stratami.

Należy jednak, uwzględniając warunki prowadzenia przyszłej operacji obronnej, dostrzegać potrzebę decentralizacji środków wsparcia ogniowego. Powinno zapewnić się związkom taktycznym i oddziałom dużą samodzielność, możliwość działania w szerokich pasach działania, w oderwaniu od sił głównych.⁷ Takie podejście nie wyklucza, że w najważniejszych okresach operacji nie będzie mieć miejsca scentralizowane wsparcie ogniowe. Dotyczyć to może okresu podejścia i rozwijania zgrupowania uderzeniowego przeciwnika. Scentralizowane użycie środków wsparcia ogniowego będzie

---

⁷ Tomaszewski A. - Teoretyczne..., wyd. cyt., s. 43 i dalsze.

wyrażało się w możliwości do wykonania manewru ogniem do realizacji najważniejszych zadań.

We współczesnych operacjach obronnych szczególną i wyjątkowo ważną rolę do spełnienia ma ogień wojsk OPL. Jego głównym zadaniem jest dezorganizacja działań przeciwnika w wymiarze powietrznym, a celem - niedopuszczenie do wykonania uderzeń z powietrza na elementy ugrupowania operacyjnego.

Ogień środków OPL stanowi integralną część składową ogólnego systemu obrony powietrznej i z tego względu użycie środków OPL musi być z nimi uzgodnione.

Środki OPL zorganizowane są w system OPL, który w bardzo dużym stopniu wpływa na skuteczność użycia czołgów i BWP. Przykładem mogą być dywizje irackie w wojnie bliskowschodniej. Pozbawione osłony przeciwlotniczej w bardzo krótkim czasie utraciły zdolność do skutecznego stawiania oporu. Także doświadczenia wojny w Afganistanie potwierdzają ważność osłony przeciwlotniczej.

W operacjach obronnych, pomimo gwałtownego rozwoju środków rażenia, nadal ważną rolę będą spełniać środki walki wojsk pancernych i zmechanizowanych. Wojska te dysponując ogniem czołgów, bojowych wozów piechoty, granatników przeciwpancernych oraz broni strzeleckiej będą wykonywały zadania taktyczne związane z bezpośrednim niszczeniem przeciwnika. Ogień tych środków ściśle związany jest z właściwościami terenu oraz manewrem z odcinków nieatakowanych na zagrożone. Ogień tych środków ma charakter bezpośredniego

starcia, pojedynku między poszczególnymi środkami walki. Obronne wykorzystanie tych środków walki w bardzo dużym stopniu zwiększa ich celność, a jednocześnie uodparnia je na zniszczenie.

Współczesne środki walki pododdziałów pancernych i zmechanizowanych posiadają zwiększone możliwości ogniowe, manewrowe i odporność na zniszczenie. Wszystkie te cechy zapewniają możliwość załamania uderzeń przeciwnika i osiągnięcie celów obrony.

Ogień piechoty i czołgów powinien być ściśle powiązany z użyciem inżynieryjnych środków rażenia. Wykorzystując właściwości terenu inżynieryjne środki rażenia przyczyniają się do powstawania strat w nacierających czołgach i BWP przeciwnika, umożliwiają skierowanie jego głównego uderzenia w rejony na które mamy przygotowany ogień wojsk raketowych i artylerii.

Inżynieryjne środki rażenia to zarówno zapory typu stałego, ustawiane przed przednim skrajem, ale także manewrowe środki minowania narzutowego. Ich użycie jest szczególnie ważne w przypadku włamania się przeciwnika w ugrupowanie obronne. Pozwala bowiem zyskać czas na organizację obrony na kolejnych rubieżach.

2.3. SYSTEM INFORMACYJNY OPERACJI OBRONNEJ

Wobec stałego doskonalenia środków walki o coraz większym potencjale rażenia i precyzji wykonywanych uderzeń, szczególnego znaczenia nabiera informacja. Jej zdobywanie, przetwarzanie i przesyłanie musi odbywać się w ramach systemu, który obejmowałby zarówno informacje odnoszące się do wojsk własnych jak i przeciwnika w celu odpowiedniego sterowania nim. Tak więc na system informacyjny składają się środki rozpoznania, dowodzenia, łączności i walki radioelektronicznej oraz maskowania operacyjnego.

Planowanie operacji obronnej może być oparte o informacje o przeciwniku, wojskach własnych, sąsiadach, terenie, infrastrukturze obszaru operacji. Taki ogrom informacji wymaga zorganizowania odpowiedniego systemu ich zdobywania i przetwarzania. W przetwarzaniu istotną rolę może spełnić automatyzacja procesów informatycznych.

Szczególną rolę w procesie podejmowania decyzji spełniają informacje o przeciwniku, w tym o rozmieszczeniu jego sił i środków, o obiektach i ważniejszych jego urządzeniach mogących wpłynąć na podniesienie zdolności bojowej. W tym celu organizuje się system rozpoznania, który stanowią wyspecjalizowane elementy rozpoznawcze wyposażone w odpowiednie środki naziemne i powietrzne wykorzystujące najnowsze rozwiązania techniczne.

Główną rolę w systemie informacyjnym odgrywają środki dowodzenia. Zapewniają one przetworzenie informacji sytuacyjnych w decyzyjne oraz przekazanie ich wykonawcom. Podstawową rolę w tych procesach spełniają środki łączności, bez nich nie ma dowodzenia, ale podmiotem dowodzenia są dowódcy i sztaby.

W dowodzeniu, które jest informacyjnym oddziaływaniem na wojska własne, można wyróżnić dwie metody. Pierwsza, dotychczas szeroko stosowana to metoda dowodzenia przez zadania. Opiera się na zaplanowaniu działań przez przełożonego, a następnie instruowaniu podwładnego co do sposobów jego realizacji. Rola podwładnego ogranicza się do wykonywania ustaleń zawartych w zadaniu bojowym.

Druga metoda dowodzenia przez cele, zakłada dużo większy stopień samodzielności podwładnego. Podwładnemu określa się cel, którym jest końcowy rezultat działania, pozostawiając mu swobodę wyboru sposobu realizacji. Należy sądzić, że na szczeblu operacyjnym i w związkach taktycznych najwłaściwszą metodą dowodzenia będzie określenie celu działania. Ma to szczególnie znaczenie w sytuacji, gdy operacje i działania taktyczne będą prowadzone w szerokich pasach obrony z zachowaniem znacznej samodzielności operacyjnej i taktycznej.

2.4. SYSTEM WSPARCIA I ZABEZPIECZENIA OPERACJI OBRONEJ

System ten obejmuje kompleks sił i środków oraz działań pozabojowych nie związanych z bezpośrednim oddziaływaniem na przeciwnika, a mających na celu zapewnienie jak najkorzystniejszych warunków wykonania zadań operacyjnych.

W jego skład wchodzi: ubezpieczenie naziemne i powietrzne (samoobrona przeciwlotnicza); maskowanie bezpośrednie, zabezpieczenie inżynieryjne, obrona przeciwchemiczna, zabezpieczenie topograficzne i hydrometeorologiczne oraz zabezpieczenie logistyczne. (załącznik 5)

Przedsięwzięcia ubezpieczenia i maskowania bezpośredniego realizowane są na szczeblach taktycznych, ale ich wykonanie wpływa na przygotowanie i prowadzenie operacji obronnej. Jednak, co należy szczególnie podkreślić, na prowadzenie operacji obronnej w największym stopniu wpływa zabezpieczenie inżynieryjne i zabezpieczenie logistyczne.

Zabezpieczenie inżynieryjne to zespół przedsięwzięć i zadań inżynieryjnych, których celem jest stworzenie dogodnych warunków prowadzenia operacji obronnej, zwiększenia skuteczności obrony wojsk przed środkami rażenia przeciwnika oraz utrudnienia działania jego wojskom i zadania mu strat.⁸

---

⁸ Działania operacyjne, Podręcznik, AON 1993, s. 227.

Podstawowymi przedsięwzięciami zabezpieczenia inżynierskiego operacji obronnej są:

- rozbudowa inżynierska rejonów, pasów obrony;
- zabezpieczenie inżynierskie wykonania przeciwdziałania.

Najważniejszym zadaniem zabezpieczenia inżynierskiego operacji obronnej jest rozbudowa inżynierska rejonów, pasów obrony, realizowana w okresie przygotowania operacji. Składają się na nią: budowa systemu zapór minowych oraz rozbudowa fortyfikacyjna. One wpływają na trwałość obrony, która jest podstawowym wymaganiem współczesnej operacji obronnej.

Rozbudowę systemu zapór inżynierskich w rejonach swojej odpowiedzialności organizują dowódcy ogólnowojskowi od dowódcy pododdziału do dowódcy związku operacyjnego. W ramach tej rozbudowy wykonuje się prace pierwszej, drugiej i trzeciej kolejności. W pierwszej - buduje się zapory minowe przed przednim skrajem obrony, w lukach i na skrzydłach pododdziałów na głębokość rejonów obrony batalionów pierwszego rzutu. W drugiej - ustawia się zapory w lukach i na skrzydłach oddziałów oraz buduje węzły zapór na całą głębokość taktycznej strefy obrony. W trzeciej - rozbudowuje się system zapór na kolejnych rubieżach oraz miejsca ustawienia zapór w toku operacji.

Rozbudowę fortyfikacyjną realizują wszystkie rodzaje wojsk, wojska specjalne i służby, a jej celem jest ochrona

stanów osobowych i sprzętu przed środkami rażenia przeciwnika oraz zwiększenie efektywności użycia własnych środków ogniowych.

Rozbudowa fortyfikacyjna terenu obejmuje:

- budowę okopów dla środków ogniowych;
- budowę ukryć dla stanów osobowych i sprzętu technicznego;
- budowę innych obiektów pomocniczych.

Rozbudowę fortyfikacyjną terenu realizuje się etapami, wykonując prace pierwszej, drugiej i następnej kolejności. Szczegółowy zakres tych prac i terminy ich wykonania określają każdorazowo dowódcy oddziałów i związków taktycznych, zgodnie z terminem gotowości do prowadzenia operacji obronnej.

Drugim ważnym przedsięwzięciem zabezpieczenia inżynierskiego operacji obronnej jest **zapewnienie swobody ruchu i manewru przeciwuderzenia**. W ramach tego przedsięwzięcia wykonywane są prace związane z:

- rozpoznaniem inżynierskim terenu i przeciwnika;
- przygotowaniem i utrzymaniem dróg;
- urządzeniem i utrzymywaniem przepraw przez przeszkody wodne;
- wykonywaniem przejść w zaporach inżynierskich.

Powyższe zadania zabezpieczenia inżynierskiego realizowane są wyłącznie siłami i środkami korpusu oraz wojsk obrony terytorialnej działających w pasie obrony korpusu.

Zabezpieczenie logistyczne we współczesnej operacji obronnej będzie jednym z podstawowych czynników wpływających na możliwość osiągnięcia celów operacji. Istota tego zabezpieczenia polega na przygotowaniu odpowiednio urzutowanego i rozmieszczonego w terenie potencjału materiałowego, technicznego, medycznego i komunikacyjnego z uwzględnieniem terenowej infrastruktury logistycznej. (załącznik 6)

Treścią zabezpieczenia logistycznego operacji obronnej będzie: zaopatrywanie, serwis techniczny, pomoc medyczna oraz zabezpieczenie komunikacyjne. Zadania tego zakresu realizowane są przez logistyczne organy kierowania oraz podległe im oddziały i urządzenia logistyczne.

Planowanie zabezpieczenia logistycznego w związku operacyjnym jest procesem ciągłym. Rozpoczyna się po otrzymaniu dyrektywy operacyjnej, a główne czynności planistyczne wykonywane są w okresie organizacji działań. Podstawę do rozpoczęcia planowania stanowi koncepcja zabezpieczenia logistycznego wypracowana przez szefa logistyki związku operacyjnego, na podstawie treści otrzymanego zadania, zamiaru dowódcy i jego wytycznych, zakresu zabezpieczenia logistycznego realizowanego na rzecz związku operacyjnego przez Naczelnego Wodza.

Sposób organizowania zabezpieczenia logistycznego zależy przede wszystkim od sytuacji operacyjnej i logistycznej, aktualnych możliwości wykonawczych oddziałów i urzędzeń logistycznych, stopnia rozwoju infrastruktury

logistycznej, a także od warunków terenowych i klimatycznych.⁹

Do realizacji zadań zabezpieczenia logistycznego oddziały i urządzenia logistyczne przyjmują odpowiednie ugrupowanie. Składa się ono z dwóch rzutów:¹⁰

- w I rzucie logistycznym usytuowanym za ZT pierwszego rzutu operacyjnego rozwijają się:

- 1-2 kompanie medycznego wzmocnienia i 1-2 kompanie szpitalne;

- 1-2 bzaop, głównie z zapasami technicznych środków bojowych;

- 1-2 brem rozwijające PZUS;

- 2-4 patrole rozpoznania technicznego.

- w II rzucie logistycznym rozmieszczonym w strefie operacyjnej działają: 1-2 bwmed, 1-2 bzaop, brem, bes, btr, krr i pk. Siły te rozmieszczają się za drugim rzutem operacyjnym. Rejony rozmieszczenia oddziałów oraz rozwinięcia urządzeń logistycznych powinny być położone w pobliżu dróg samochodowych związku operacyjnego, posiadać dogodne dojazdy i korzystne warunki do organizacji obrony i ochrony.

Organizując zabezpieczenie logistyczne każdorazowo należy uwzględnić istniejącą infrastrukturę obszaru operacji obronnej. Jej wykorzystanie może w znacznym stopniu

⁹ Działania operacyjne., wyd. cyt., s. 285.

¹⁰ Działania operacyjne., wyd. cyt., s. 286.

przyczynić się do zwiększenia efektywności tego zabezpieczenia. Także należy uwzględnić rozmieszczenie i działanie sił obrony terytorialnej.

2.5. INFRASTRUKTURA OPERACYJNA OBSZARU OPERACJI OBRONNEJ

Istotną rolę w systemie operacji obronnej odgrywa infrastruktura operacyjna. Obejmuje ona rozbudowany pod względem inżynieryjnym teren oraz przystosowane do potrzeb operacji obiekty i urządzenia cywilne, czasowo wykorzystywane przez wojska.

Rozbudowa inżynieryjna obszaru operacji obronnej prowadzona jest w celu przygotowania stref, pasów (rubieży) i pozycji obronnych, a także dróg manewru i ewakuacji. O stopniu rozbudowy inżynieryjnej decydują:

- siły i środki, w tym inżynieryjne, którymi dysponuje związek operacyjny;
- czas przeznaczony na przygotowanie operacji obronnej;
- właściwości terenu i jego specyfika;
- warunki przejścia związku operacyjnego do operacji obronnej.

Operacyjny obszar obrony składa się z pasa ubezpieczeń (osłony) oraz dwóch podstawowych stref - taktycznej i operacyjnej (załącznik 7 i 8).

Pas ubezpieczeń (osłony) będzie tworzony w szczególnej sytuacji, tj. wtedy, gdy konieczne będzie uzyskanie czasu na zorganizowanie obrony siłami głównymi w głębi, gdy zamierza się wprowadzić przeciwnika w błąd co do skupienia głównego wysiłku obrony lub gdy - w początkowym okresie wojny - warunki terenowe wskazywać będą na niecelowość usytuowania przedniego skraju obrony bezpośrednio wzdłuż granicy państwowej. W skład pasa ubezpieczeń (osłony) wchodzi pas przesłaniania jako system pozycji i urządzeń inżynieryjnych typu polowego, rozbudowanych przed pierwszym pasem obrony, w którym działają operacyjne oddziały wydzielone lub oddziały wydzielone czołowych związków taktycznych. Mają one zadanie rozpoznać siły i zamiary przeciwnika, opóźnić jego podejście do przedniego skraju obrony i zmusić do przedwczesnego rozwinięcia wojsk.

Taktyczna strefa obrony (o głębokości do 60 km) jest to część obszaru operacji obronnej między przednim skrajem obrony i operacyjną rubieżą obronną. Przeznaczona jest do działań związków taktycznych pierwszego rzutu operacyjnego oraz stworzenia dogodnych warunków wykonania przeciwuderzenia siłami DW (korpusu).

Może ona obejmować:

- pas ubezpieczeń bojowych, głębokości 3-5 km przed przednim skrajem obrony (wówczas, gdy nie jest organizowany pas przesłaniania);

- główny pas obrony (pierwszy pas obrony) o głębokości do 25 km, broniony bezpośrednio przez ZT pierwszego rzutu; zaczyna się od przedniego skraju obrony; a rozbudowuje w 3-4 pozycje;

- drugi pas obrony rozbudowany w odległości 35-40 km od przedniego skraju obrony i głębokości 10-12 km. Przeznaczony on jest do obrony - po załamaniu głównego pasa obrony - przez część wyprowadzonych sił pierwszego rzutu dla zapewnienia warunków rozwinięcia sił do przeciwuderzenia lub spowolnienia pościgu przed operacyjną rubieżą obrony.

W wypadku gdy nie organizuje się drugiego pasa obrony, wówczas nazwa "taktyczna strefa obrony" odnosi się do głównego pasa obrony i przestrzeni zawartej między nim a operacyjną rubieżą obrony.

Operacyjna rubież obrony przeznaczona jest do obrony przez siły ZT i oddziały drugiego rzutu operacyjnego OW (korpusu), przez nie przystosowana, przy wsparciu sił i środków gospodarki narodowej.

Stanowi ona główny element operacyjnej strefy obrony. Strefa ta może mieć głębokość 80-120 km. Może ona obejmować: operacyjną rubież obrony i jedną-dwie pośrednie rubieże o głębokości do 20 km każda.

W szczególnym przypadku w strefie operacyjnej mogą być wykorzystane siły prowadzące walkę obronną w strefie taktycznej, zwykle jednak w głębi tej strefy, po odtworzeniu zdolności bojowej.

Między pasami i rubieżami obronnymi przygotowuje się pozycje i rubieże ryglowe oraz samodzielne rejony i węzły obrony, w tym odpowiednio przystosowane do obrony miejscowości. Przygotowanie pasa obrony obejmuje ponadto rozbudowę fortyfikacyjną rejonów ześrodkowania wojsk, stanowisk ogniowych i startowych, stanowisk dowodzenia, rubieży rozwinięcia do przeciwuderzeń. Duże znaczenie ma rozbudowa systemu zapór inżynieryjnych oraz wykorzystanie naturalnych i innych ważnych obiektów infrastruktury operacyjnej w obszarze obrony.

Prowadzenie operacji obronnej na obszarze kraju wpływa korzystnie na możliwość pełnego wykorzystania istniejącej infrastruktury, zawczasu przygotowania określonych rubieży i obiektów do wykorzystania przez siły zbrojne. Z drugiej jednak strony należy dostrzegać problemy związane z faktem istnienia ludności cywilnej w strefie działań bojowych. Jest to problematyka obrony cywilnej, tym nie mniej jednak należy rozwiązywać ją w ramach współdziałania między siłami zbrojnymi, a formacjami obrony cywilnej.

Najbardziej odczuwalnym problemem, na podstawie doświadczeń ostatnich wojen, będzie ewakuacja ludności. Z założeń obrony terytorialnej wynika, że określone siły mają bronić "swojej ojcowizny". Tym samym część ludności zamieszkująca obszar działań zbrojnych będzie brała w nich udział. Kto zatem będzie podlegał ewakuacji i kto ją będzie prowadził? Są to problemy, które wymagają bardzo szczegółowych badań, jako

podstawy opracowania planów ewakuacji, uwzględniających zarówno siły i środki do ewakuacji, jak i miejsca dla wyewakuowanej ludności.

3. PROWADZENIE OPERACJI OBRONNEJ

Rozpoczęcie operacji obronnej będzie uwarunkowane rozwojem sytuacji polityczno-militarnej. Wraz ze wzrostem zagrożenia prowadzone będzie mobilizacyjne i operacyjne rozwinięcie wojsk okręgu wojskowego (korpusu), aż do pełnego osiągnięcia przez nie gotowości do odparcia ewentualnej agresji z powietrza, na lądzie i na morzu.

Przeciwnik może rozpocząć agresję od operacji powietrznej. W ramach tej operacji mogą być wykonane uderzenia lotniczo-rakietowe i radioelektroniczne. Obiektami uderzeń będą wojska w czasie mobilizacyjnego i operacyjnego rozwijania, systemy dowodzenia oraz baza logistyczna. W następnej kolejności należy liczyć się z uderzeniami powietrzno-lądowych zgrupowań przeciwnika wspartych działaniami lotnictwa oraz ogniem artylerii. Zgrupowania uderzeniowe będą prawdopodobnie prowadzić działania na kierunkach, wykorzystując szeroko wymiar powietrzny. W tym wymiarze można oczekiwać działań śmigłowców bojowych oraz różnego rodzaju działań desantowo-szturmowych. Prowadzić to będzie do powstawania wielu ognisk walki na różnej przestrzeni, co w konsekwencji może doprowadzić do utrudnienia manewru sił z głębi na atakowane i zagrożone odcinki na przednim skraju. Przestrzenny charakter walki będzie wymagał decentralizacji użycia sił i środków, a tym samym bezpośredniego wpływania szczebla operacyjnego na przebieg walki, na głównym pasie

obrony. Przełamanie obrony na tym pasie będzie zasadniczym celem działań przeciwnika w tym etapie, bowiem umożliwia rozwinięcie operacji zaczepnej w głąb ugrupowania obrońcy.

Na tle tak ogólnie naszkicowanego scenariusza rozpoczęcia i prowadzenia operacji zaczepnej przeciwnika, można scharakteryzować dynamikę operacji obronnej. Umownie można podzielić ją na trzy etapy, odpowiadające etapom prowadzenia operacji zaczepnej przez przeciwnika.

Pierwszy etap trwający do czasu nawiązania styczności z lądowymi zgrupowaniami uderzeniowymi przeciwnika. Etap ten ostatnio podnoszony jest do rangi operacji wstępnej. Treścią jego będzie szeroko pojęte oddziaływanie informacyjne na przeciwnika (rozpoznanie zamiarów agresora, walka z jego rozpoznaniem, maskowanie własnych poczynań i osłona radioelektroniczna) oraz odpieranie uderzeń elektroniczno-ogniowych, walka z desantami powietrznymi, a na wybrzeżu również z desantem morskim, zwalczanie grup specjalnych i dywersyjnych, walka ze zgrupowaniami radjowymi i powietrznoszumowymi.

Szczególne znaczenie w początkowej fazie operacji ma zatem obrona radioelektroniczna, powietrzna i przeciwdesantowa, a w tym zwłaszcza działania wysoce manewrowych odwodów i zgrupowań desantowo-szturmowych.

Drugi etap operacji to zwalczanie przeciwnika przed przednim skrajem i w taktycznej strefie obrony. Oddziaływanie na przeciwnika rozpoczyna się uderzeniem ogniowym na obiekty

pierwszej kolejności rażenia, w ramach których lotnictwo wykonuje uderzenia na odwody przeciwnika w odległościach do 150-200 km od przedniego skraju obrony. Na bliższych odległościach dowódca związku operacyjnego może wykonywać uderzenia lotnictwem z limitu otrzymanego na wsparcie lotnicze wojsk. Lotnictwo wykorzystuje się przede wszystkim do najważniejszych w danej sytuacji zadań, których nie sposób wykonać innymi siłami i środkami.

Wojska raketowe i artyleria rozpoczynają wykonanie uderzeń ogniowych w miarę wchodzenia przeciwnika w skuteczny zasięg rażenia ich środków. Uderzenia te wykonuje się na wybrane obiekty przeciwnika, zwykle na główne zgrupowanie uderzeniowe. Wykonanie uderzeń powinno nastąpić wtedy, gdy przeciwnik może ponieść największe straty. Będą to okresy przekraczania węzłów dróg, przepraw przez przeszkody wodne, wawozów, przesmyków między jeziorami itp. Uderzenia ogniowe wiąże się z selektywnymi uderzeniami radioelektronicznymi.

W miarę zbliżania się przeciwnika do przedniego skraju artyleria wykonuje ogień ześrodkowany, zmasowany, a następnie uruchamia się pozostałe środki ogniowe, łącznie z ogniem broni strzeleckiej.

Wojska, które bronią się w pasie przesłaniania lub obsadzają pozycję przednią wspierane ogniem artylerii i uderzeń samolotów oraz śmigłowców bojowych, prowadzą aktywną walkę, nie dopuszczając do przenikania oddziałów wydzielonych lub czołowych oddziałów przeciwnika na przedni skraj obrony,

a także zadając straty siłom głównym i zmuszając je do przedwczesnego rozwinięcia.

Rezultaty zwalczania przeciwnika przed przednim skrajem, zarówno na lądzie, jak i w powietrzu oraz skutki działania w eterze mogą mieć decydujący wpływ na możliwości dalszego prowadzenia obrony i osiągnięcie jej celu.

Trzeci etap operacji - to zwalczanie przeciwnika w głębi obrony. O charakterze tego etapu operacji decydować będzie przewaga określonych form działania. Jeżeli przeważają działania statyczne i opór, mówić będziemy o obronie pozycyjnej, jeśli natomiast przeważa manewr, mamy do czynienia z obroną manewrową.

Ważnym elementem każdej operacji obronnej jest przeciwuderzenie. Jego celem jest zmiana dotychczasowej sytuacji na korzyść obrońcy dzięki rozbiciu sił nacierającego i odtworzeniu w całości lub części poprzedniego położenia.

O powodzeniu przeciwuderzenia decyduje wiele czynników, wśród nich przede wszystkim takie jak np. zatrzymanie od czoła natarcia zgrupowania uderzeniowego przeciwnika; odizolowanie jego odwodów na czas bitwy w rejonie włamania; wywalczenie przynajmniej lokalnego i czasowego panowania w powietrzu; zapewnienie sprawnego manewru sił z głębi i z innych kierunków w celu stworzenia zgrupowania przeciwuderzeniowego i szybkiego wprowadzenia go do bitwy (załącznik 9).

W skali OW (korpusu) przeciwuderzenie powinno być wykonane z zasady nie później niż w czasie, gdy przeciwnik przełamwał główny pas obrony i podchodzi do drugiego pasa obrony (pośredniej rubieży obrony). Jeśli front przełamania głównego pasa obrony jest stosunkowo szeroki, a w rejonie włamania znajdują się siły przeciwnika przeważające siły przeznaczone do przeciwuderzenia, wówczas przeciwuderzenie traci swój sens. Mimo to może ono zostać jednak wykonane z racji nadrzędnych celów operacji strategicznej w celu np.: opóźnienia tempa natarcia przeciwnika, związania jego odwodów kosztem nawet znacznych strat własnych.

Istota przeciwuderzenia polega na wykonaniu zwrotu zaczepnego wszystkimi posiadanymi siłami, w połączeniu z uporczywym utrzymywaniem rubieży i rejonów na pozostałych kierunkach. Przeciwuderzenie wykonuje się na jednym kierunku siłami drugiego rzutu operacyjnego i częścią sił pierwszego rzutu (Załącznik 10 i 11).

Celem przeciwuderzenia może być - w zależności od konkretnej sytuacji - rozbicie przeciwstawnego zgrupowania lądowego przeciwnika oraz odtworzenie na danym kierunku pierwotnego położenia lub na innej ważnej rubieży. O powodzeniu osiągnięcia celu przeciwuderzenia decyduje z zasady:

- realność określenia celu;
- odpowiednie wsparcie ogniowe i wszechstronne zabezpieczenie;

– zachowanie zdolności bojowej przez siły wykonujące przeciwuderzenie;

– umiejętne wykorzystanie wojsk będących w bezpośredniej styczności z przeciwnikiem;

– sprawna organizacja i utrzymanie ciągłego współdziałania.

Istotne znaczenie dla powodzenia przeciwuderzenia ma skrytość jego rozpoczęcia np.: pod osłoną nocy. Rozpoczęcie ogniowego porażenia przeciwnika tuż przed świtem i przegrupowaniem zasadniczych sił w nocy na rubież ataku, może być dla przeciwnika zaskoczeniem. Wykonuje się je z zasady na jednym kierunku, na którym koncentruje się zgrupowanie przeciwuderzeniowe. Może ono być wspierane uderzeniem części sił z bezpośredniej styczności.

Kierunek przeciwuderzenia wybiera się na ogół w najsłabsze miejsce w ugrupowaniu przeciwnika, tak aby odciąć główne jego siły, od dopływu kolejnych sił w rejon włamania.

Przeciwuderzenie rozpoczyna się zwykle zaskakującym przeciwnika porażeniem ogniowym, szybkim rozwijaniem z marszu przez luki broniących się wojsk własnych i wykonaniu zdecydowanych uderzeń na przeciwnika.

W zależności od charakteru jego działań przeciwuderzenie może rozpocząć się od bojów spotkaniowych, przełamania obrony lub przejścia do pościgu za wycofującymi się siłami. W każdym jednak wypadku należy dążyć do narzucenia swojej woli walki i sposobu rozegrania bitwy.

W zależności od uzyskanych wyników przeciwuderzenie może zakończyć się opanowaniem wyznaczonej rubieży, okrążeniem określonego zgrupowania przeciwnika lub - w razie niepowodzenia - przejścia do obrony na rubieży, na której przeciwnik odzyskał inicjatywę.

Zakończone sukcesem przeciwuderzenie wiąże się z kolejnym zadaniem jakim jest odtworzenie obrony na odzyskanej rubieży połączone z likwidacją okrążonych sił przeciwnika. Powyższe zadanie jest równie złożone i trudne w realizacji jak samo przeciwuderzenie. Będzie z reguły realizowane w sytuacji nie pełnej znajomości położenia obu walczących stron, ciągłego oddziaływania przeciwnika na siły organizujące obronę i braku środków materiałowych. Z tego też względu znaczenia w tej sytuacji nabiera inicjatywa i umiejętności dowódców niższych szczebli. Stąd należy za słuszne uznać dowodzenie przez cele.

Jeżeli przeciwuderzenie nie osiągnie zakładanych celów, wówczas związek operacyjny całością sił przechodzi do obrony na rubieży operacyjnej lub strategicznej, stwarzając warunki do wykonania przeciwuderzenia strategicznego.

ZAKOŃCZENIE

W zakończeniu warto podkreślić, że zmieniony charakter zadań strategicznych i operacyjnych oraz wynikająca z nich konieczność opracowania nowego modelu operacji wojsk lądowych nakreślają główne kierunki rozwoju myśli operacyjnej i taktycznej w Wojsku Polskim. W niniejszej studium zostały zaprezentowane jedynie podstawowe problemy operacji obronnych. Naszkicowany został ogólny model operacji pozycyjnej i manewrowej, system wiedzy o operacji lądowej w zakresie jej organizowania i prowadzenia. Powyższe rozważania oparte są głównie na badaniach teoretycznych, stąd wymagają weryfikacji w toku ćwiczeń oraz w czasie praktyki szkoleniowej. Takie wzajemne przeplatanie się teorii z praktyką wpływa korzystnie na rozwój obu dziedzin sztuki operacyjnej.

BIBLIOGRAFIA

1. Clausewitz C., O wojnie, Warszawa 1958.
2. Chocha B., Rozważania o sztuce operacyjnej, Warszawa 1984.
3. Feret S., Polska sztuka wojenna 1918-1939, Warszawa 1975.
4. Galewski Z., Czynniki powodzenia we współczesnej walce, Warszawa 1986.
5. Jomini H., Zarys sztuki wojennej, Warszawa 1968.
6. Koziej S., Teoria sztuki wojennej, Warszawa 1993.
7. Koziej S., Operacyjno-strategiczne problemy użycia i działania Wojska Polskiego w latach dziewięćdziesiątych, Warszawa 1991.
8. Koziej S., Pawłowski J., Kordas R., Działania operacyjne wojsk lądowych. Podręcznik, AON, Warszawa 1992.
9. Madejski A., Nauka wojenna, Warszawa 1981.
10. Mossor S., Sztuka wojenna w warunkach nowoczesnej wojny, Warszawa 1986.
11. Nożko K., Problemy strategii obronnej w systemie obronnym Rzeczypospolitej Polskiej, AON, Warszawa 1991.
12. Nożko K., Sztuka operacyjna w systemie obronnym Rzeczypospolitej Polskiej, Warszawa 1991.
13. Nożko K., Problemy i zasady sztuki operacyjnej - działań operacyjnych w systemie obronnym Rzeczypospolitej Polskiej, AON, Warszawa 1994.

14. Skibiński R., Rozważania o sztuce wojennej, Warszawa 1991.
15. Tomaszewski A., Teoretyczne podstawy wsparcia ogniowego wojsk w działaniach bojowych, AON, Warszawa 1994.

Druk AON nr 771/WW

ZAŁĄCZNIKI

STRATEGICZNA OPERACJA
CIBERDEFENSA

Podjęta została operacja
cyberdefensa

nie dopuścić do dezorganizacji
organizacji państwowej oraz
zapewnić warunki pracy i
wykonania zadań przez sz.

W. I. C.

Wdrożone operacje cyberdefensa
z uwzględnieniem uwag i uwag

nie dopuścić do dezorganizacji
organizacji państwowej oraz
zapewnić warunki pracy i
wykonania zadań przez sz.

W. I. C.

Wdrożone operacje
z uwzględnieniem uwag i uwag

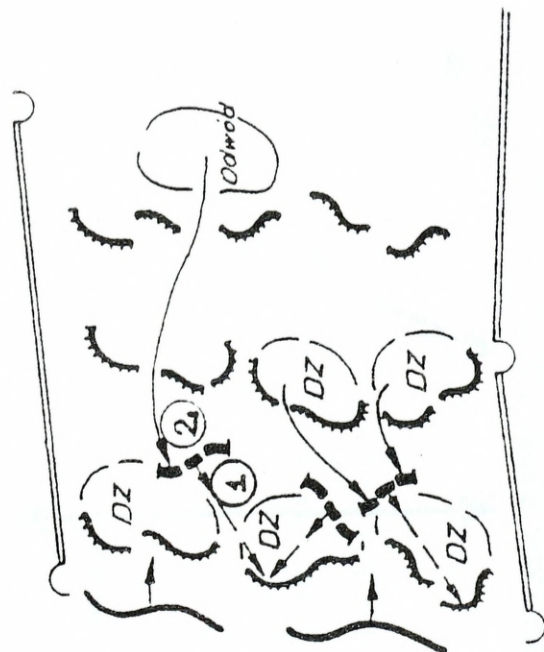
nie dopuścić do dezorganizacji
organizacji państwowej oraz
zapewnić warunki pracy i
wykonania zadań przez sz.

W. I. C.

RODZAJE OPERACJI OBRONNYCH

STAŁA (POZYCYJNA)

SKUPIENIE WYSIŁKU OBRONY
W STREFIE TAKTYCZNEJ

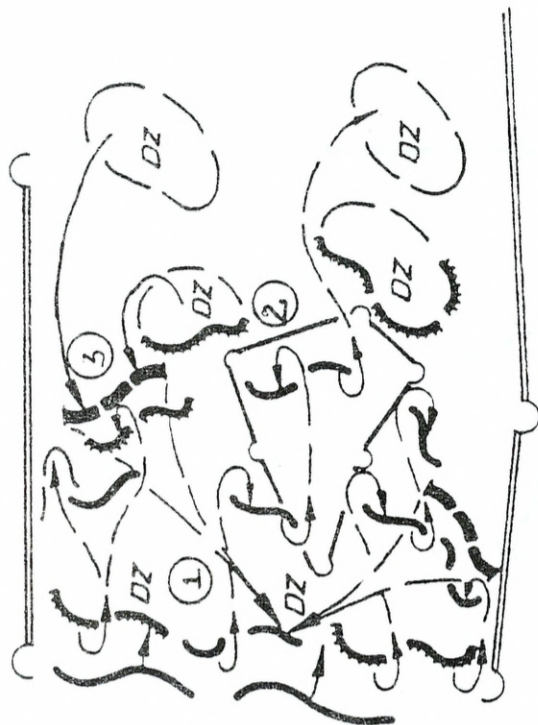

Dwie fazy operacji:

1. Bitwa obronna na pierwszym (głównym) pasie obrony
2. Przeciwwiderzenie lub bitwa obronna na drugim pasie obrony

MANEWROWA

SKUPIENIE WYSIŁKU OBRONY
NA OPERACYJNEJ RUBIEŻY

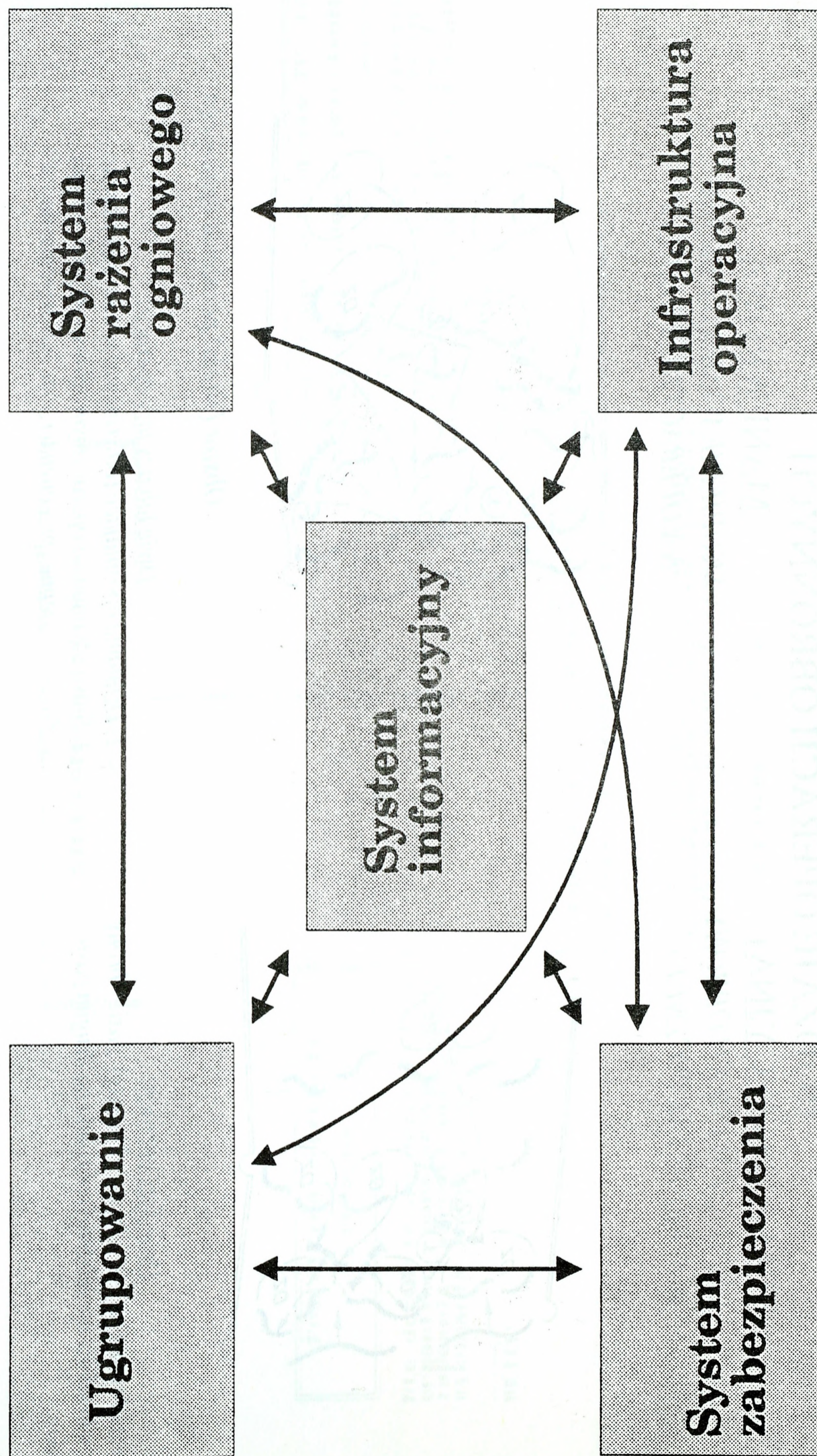
Obszar (strefa) porażenia ogniowego

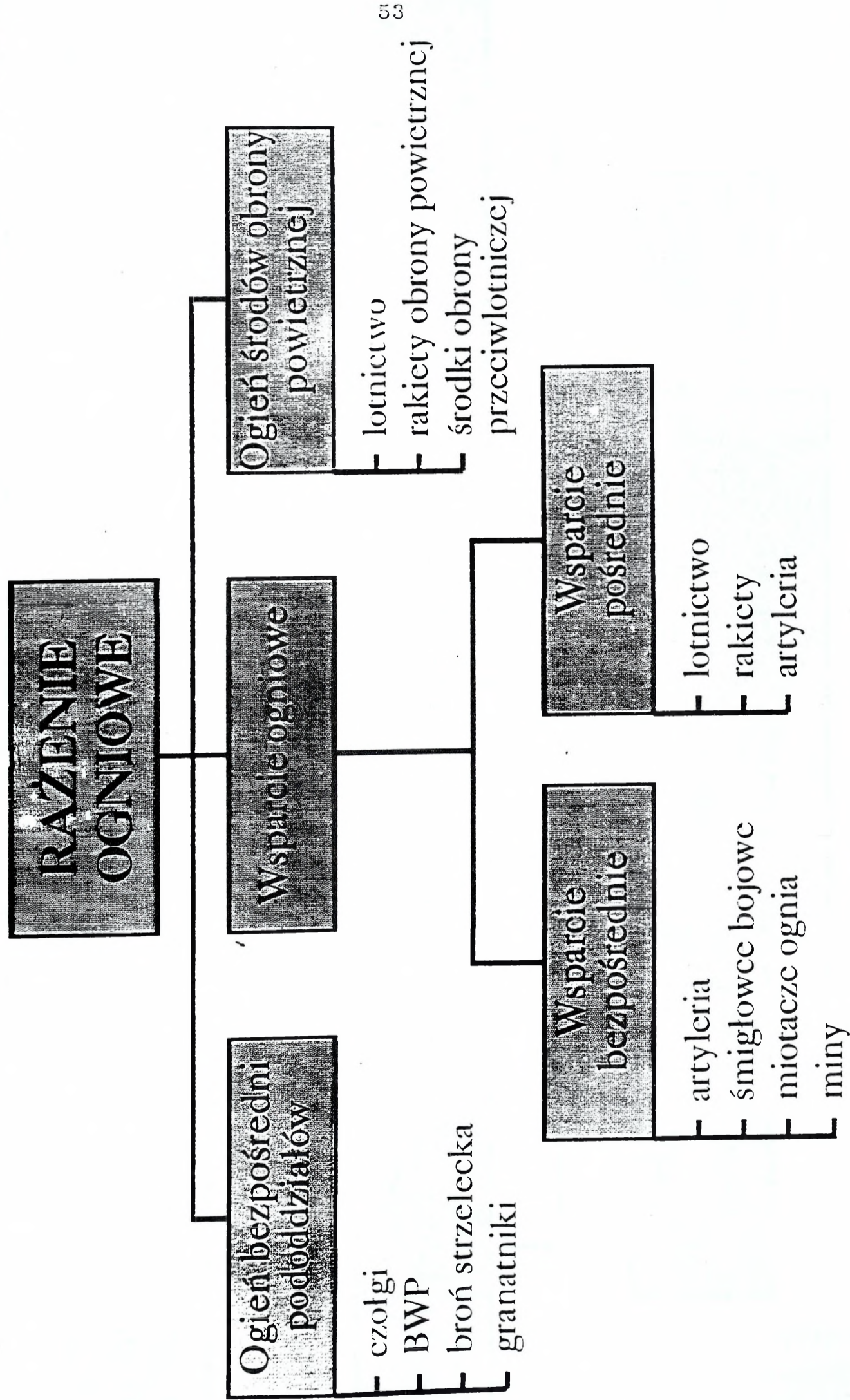
Dwie lub trzy fazy operacji:

1. Działania opóźniające (obwrotowe) w taktycznej strefie
2. Bitwa obronna na operacyjnym (głównym) pasie obrony
3. Zwroty szczerpe (przeciwwiderzenie lub przeciwnatarcie)

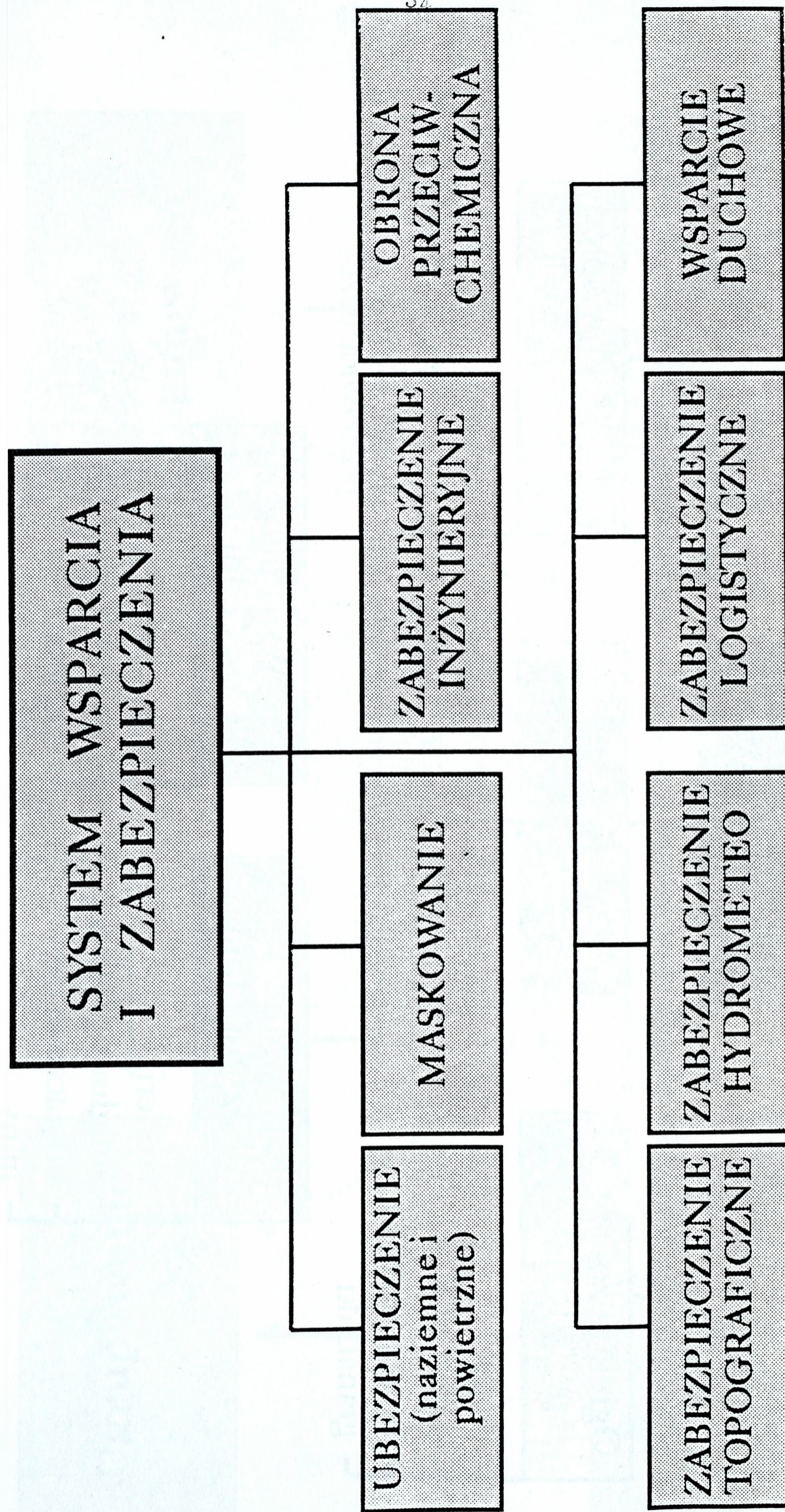
SYSTEM OPERACJI OBRONNEJ

Załącznik 3

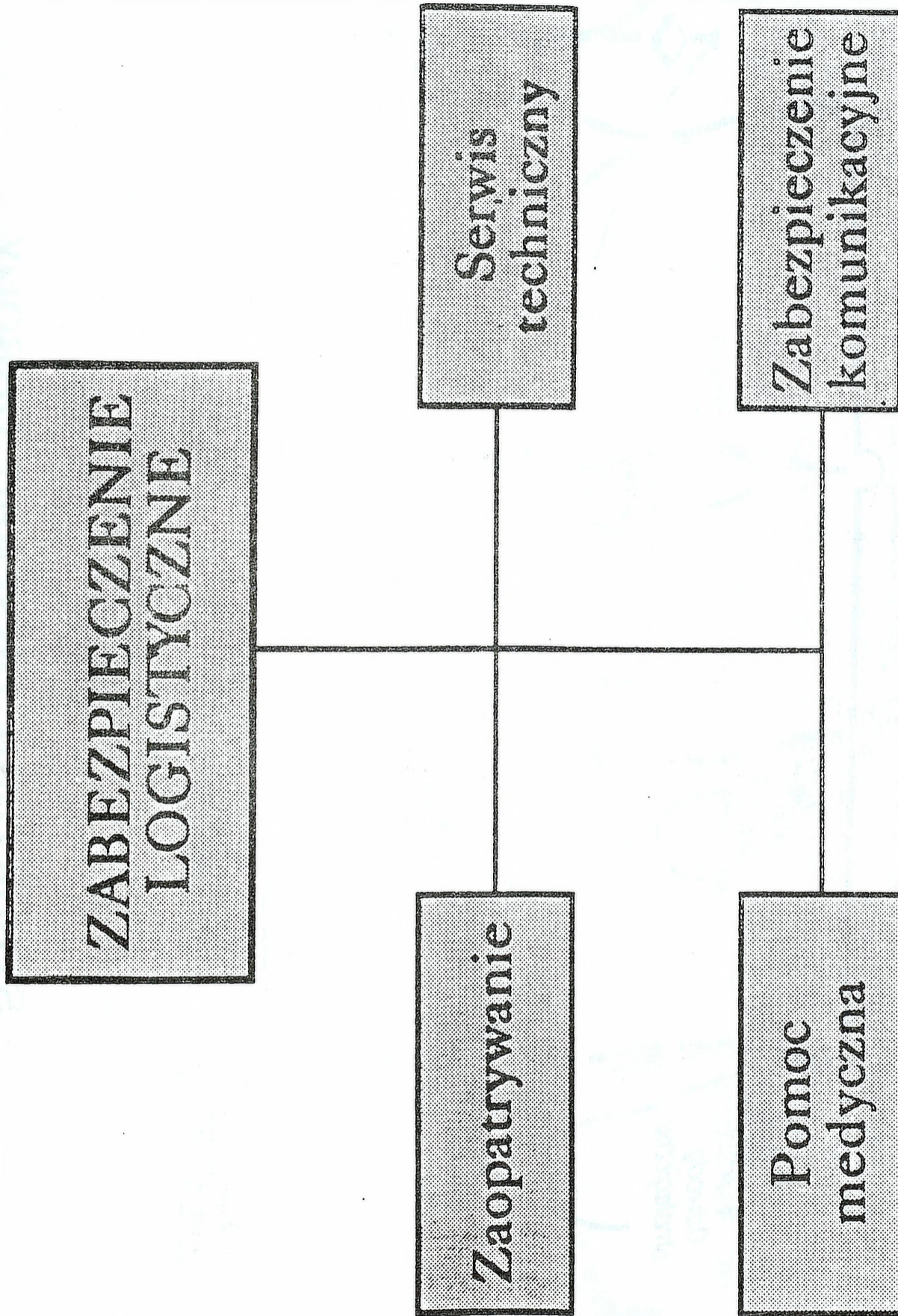

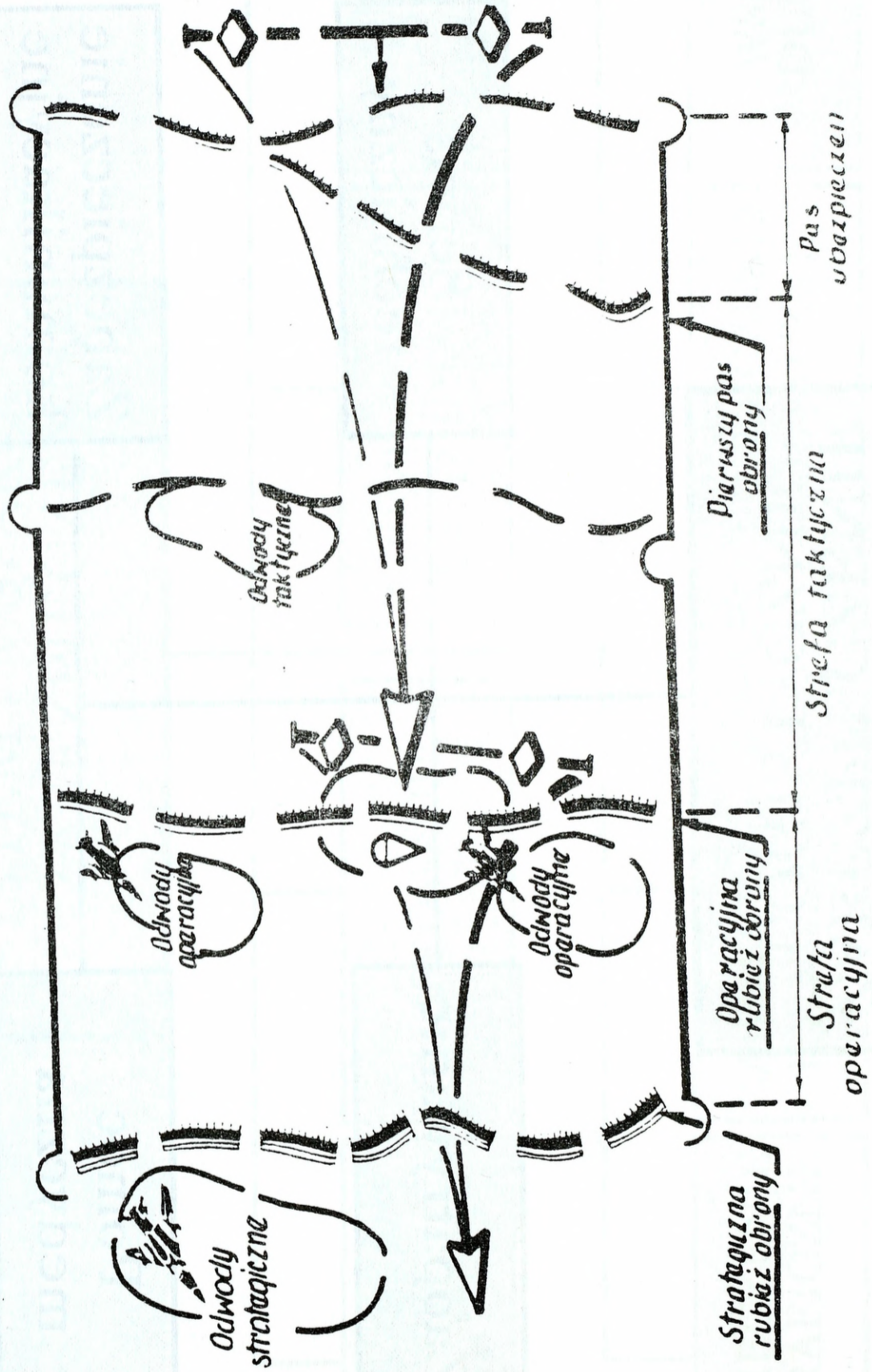
System rażenia ogniowego

System wsparcia i zabezpieczenia

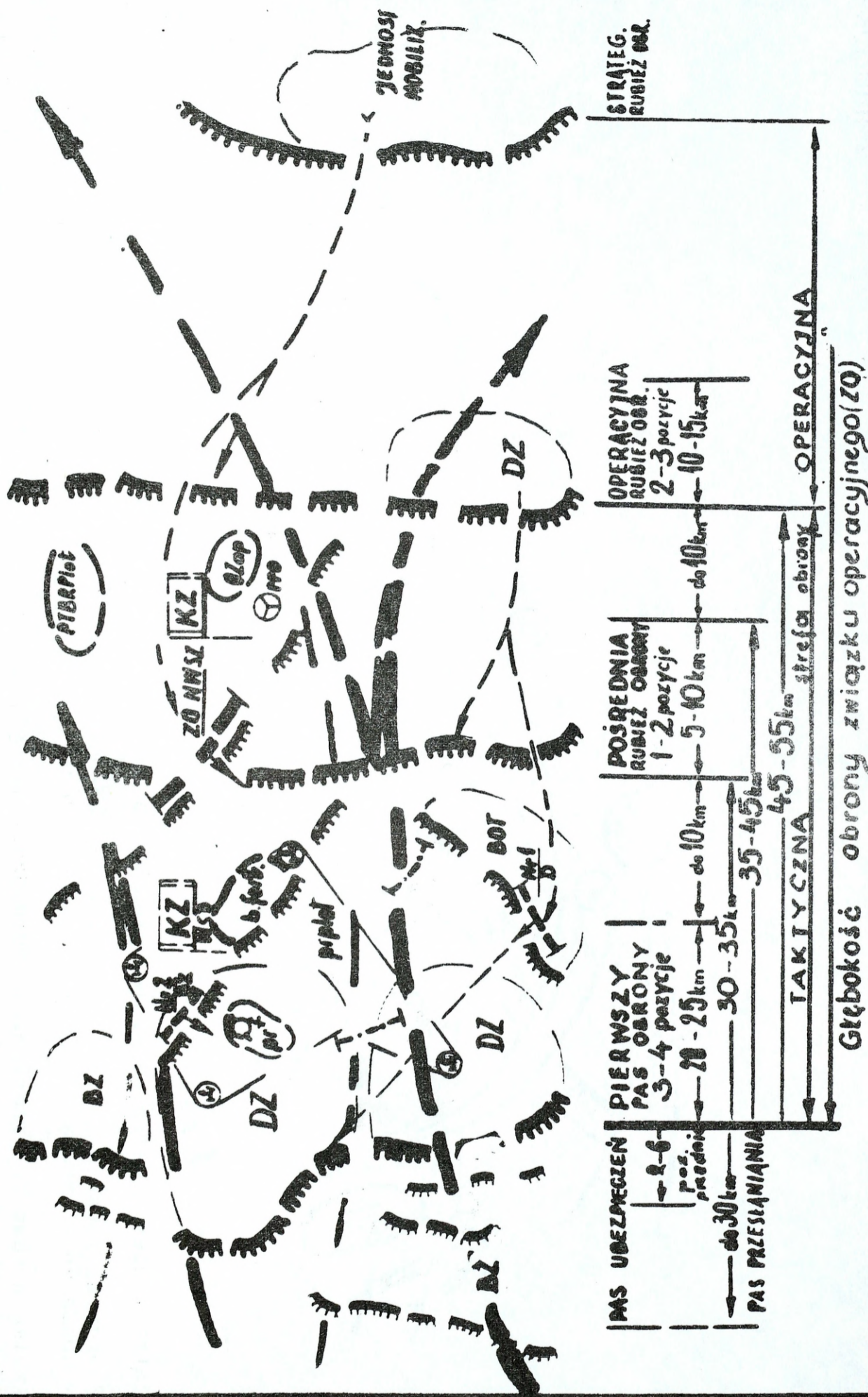
Treść zabezpieczenia logistycznego

STRUKTURA OBSZARU OBRONY

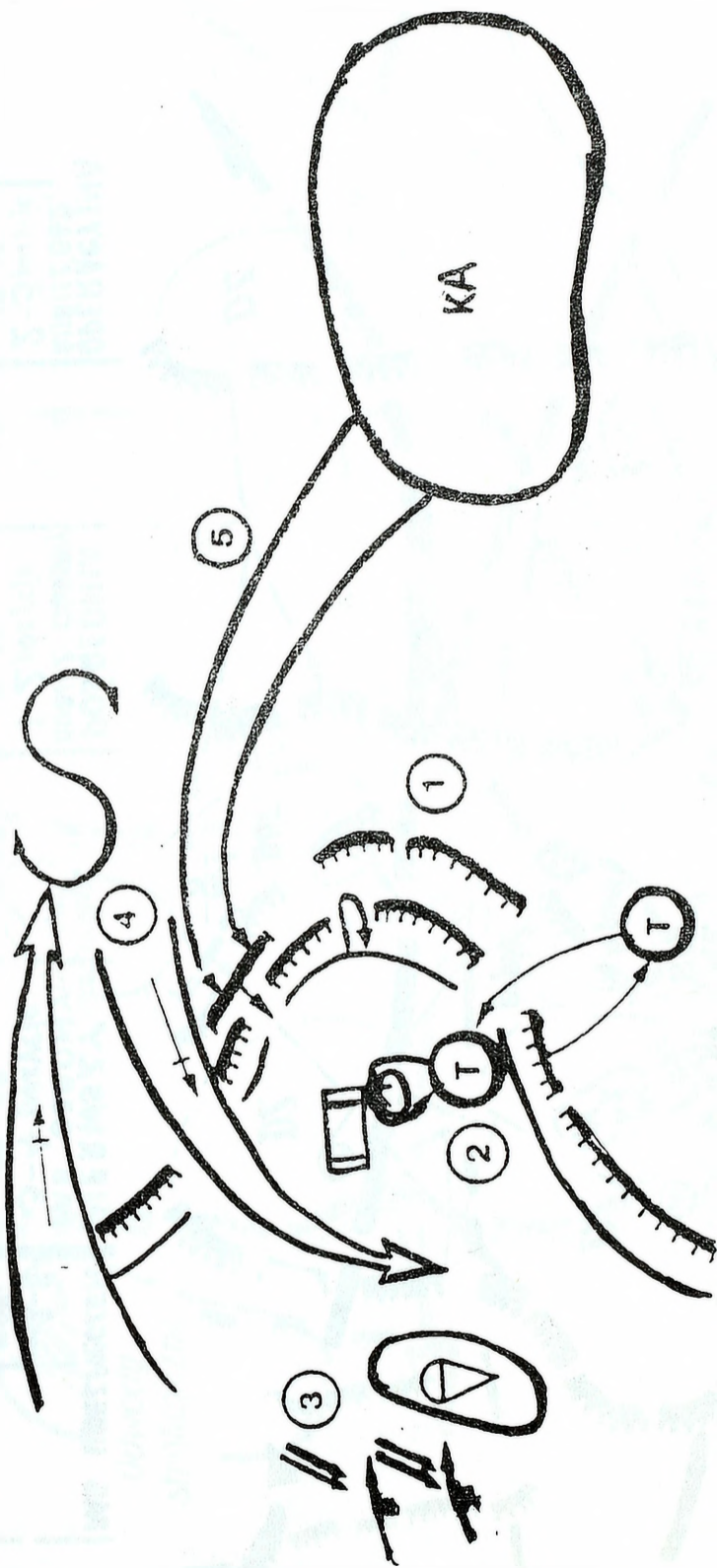
UGRUPOWANIE OPERACYJNE I ELEMENTY INFRASTRUKTURY OPERACYJNEJ

Załącznik 8

Głębokość obrony związku operacyjnego (ZO)

ROZMACH OPERACJI OBRONNYCH - przestrzenny, czasowy, rzeczowy

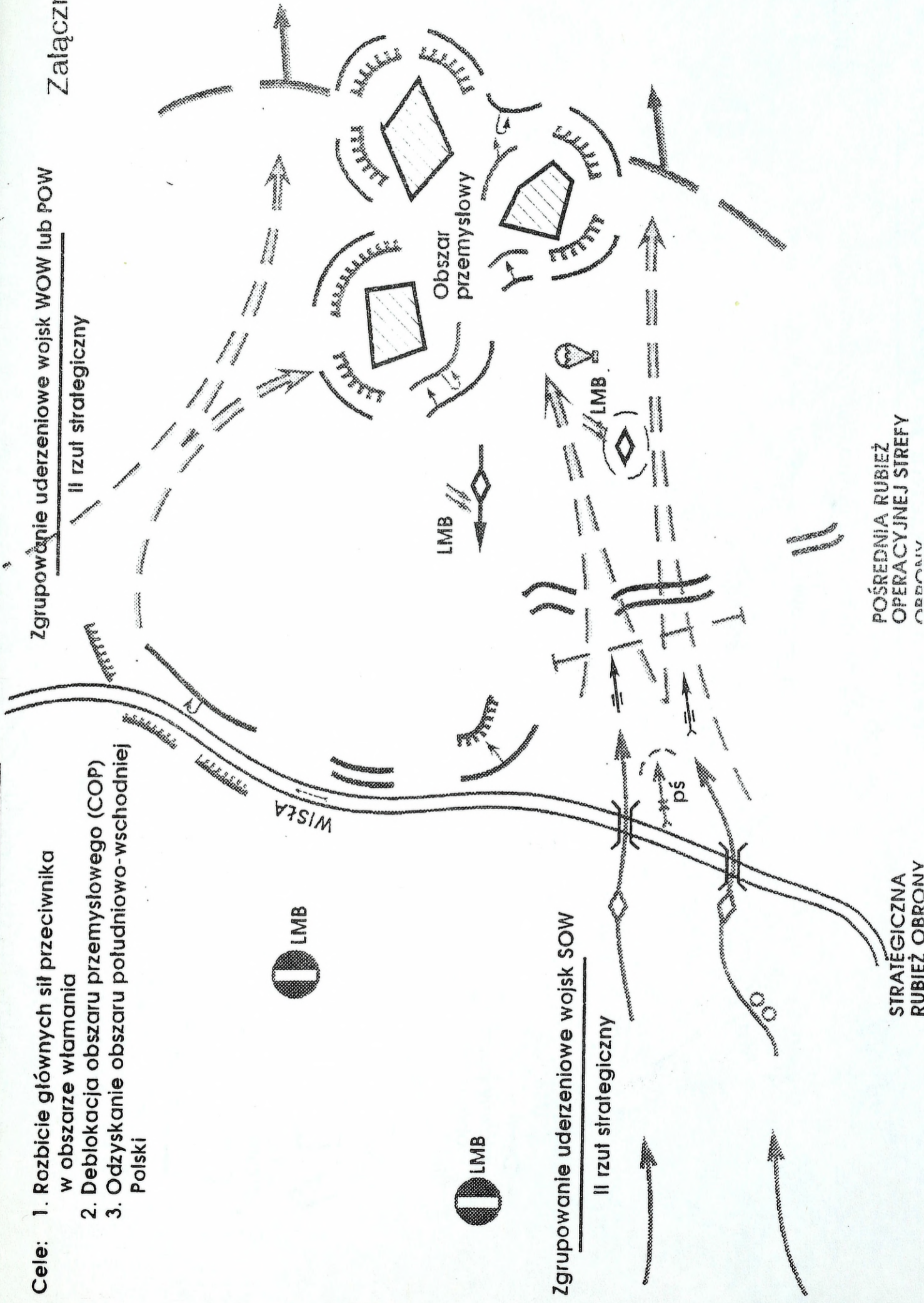

- 1 Zatrzymanie od czoła natarcia zgrupowania uderzeniowego przeciwnika.
- 2 Zdezorganizowanie systemu informacyjnego /rozpoznanie, dowodzenie, łączność/ przeciwnika w obszarze włamania
- 3 Izolacja odwodów przeciwnika podchodzących z głębi
- 4 Wyalczenie panowania w powietrzu
- 5 Zapewnienie swobody manewru zgrupowania przeciwuuderzeniowego

PRZECIWIUDERZENIE STRATEGICZNE

- Cele:
1. Rozbicie głównych sił przeciwnika w obszarze włamania
  2. Deblokacja obszaru przemysłowego (COP)
  3. Odzyskanie obszaru południowo-wschodniej Polski

Załącznik 10

PRZECIWDZERZENIE W OPERACJI OBRONNEJ

Załącznik 11

- Cele: 1. Deblokacja okrążonego / odizolowanego / rejonu
 2. Odtworzenie systemu obrony operacyjnej

